

Λουτς Ζάιλερ

ΚΡΟΥΓΙΣ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

«Το πρώτο γερμανικό μυθιστόρημα
που μπορεί να συγκριθεί με
τη Μαγικό Βουνό του Τόμας Μαν».

Der Spiegel

SCHAPRODER

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΠΕΛΑΓΙΑ ΤΣΙΝΑΡΗ

BODDEN

Gellen
Oc(2)WRG.10s
10m15-10M

ΚΡΟΥΖΟ

ΛΟΥΤΣ ΖΑΪΛΕΡ

Κρούζο

μυθιστόρημα

Μετάφραση από τα γερμανικά

ΠΕΛΑΓΙΑ ΤΣΙΝΑΡΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

«Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου».

Εκδόσεις Πατάκη – Ξένη λογοτεχνία

Σύγχρονη ξένη λογοτεχνία – 422

Λουτς Ζάιλερ, Κρούζο

Lutz Seiler, *Kruso*

Μετάφραση: Πελαγία Τσινάρη

Υπεύθυνος έκδοσης: Κώστας Γιαννόπουλος

Διορθώσεις: Λένια Μαζαράκη

Σελιδοποίηση: Χριστίνα Κωνσταντινίδου

Φιλμ-Μοντάζ: Κέντρο Γρήγορης Εκτύπωσης

Copyright© Suhrkamp Verlag, Βερολίνο 2014

All rights reserved by and controlled through Suhrkamp Verlag Berlin

Copyright© για την ελληνική γλώσσα, Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ

(Εκδόσεις Πατάκη), 2014

Πρώτη έκδοση στη γερμανική γλώσσα από τις εκδόσεις Suhrkamp, Βερολίνο, 2014

Πρώτη έκδοση στην ελληνική γλώσσα από τις Εκδόσεις Πατάκη,

Αθήνα, Ιούνιος 2018

KET 9719   ΚΕΠ 409/18

ISBN 978-960-16-6940-3

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ,

ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 801.100.2665, 210.52.05.600

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚ/ΜΑ: ΚΟΥΡΥΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ - ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ), 570 09 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ΤΗΛ.:

2310.70.63.54, 2310.70.67.15, ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

Στη Charlotta

*«Για να επιστρέψουμε, ωστόσο, στον καινούριο μου
σύγτροφο: Ήμουν κατενθουσιασμένος μαζί του».*

ΝΤΑΝΙΕΛ ΝΤΙΦΟΥΥ, Ροβινσώνας Κρούσος

Περιεχόμενα

Ένα μικρό φεγγάρι.....	13
Τρακλ.....	19
Μάθιου.....	24
Βόλφστρασσε.....	29
Το ξενοδοχείο στον σταθμό.....	35
Το νησί.....	43
Στου Κλάουζνερ.....	48
Το δωμάτιο.....	63
Το κρεμμύδι.....	68
Το ημερολόγιο.....	76
Κρούζο.....	81
Για τη θάλασσα.....	92
Το πρόγευμα.....	97
Το χριστόπευκο.....	107
Γιατί τραβούν φεγγάρι κι άνθρωπος.....	111
Ο φρόνος.....	121
Βιόλα.....	130
Στο Έντορν.....	138
Οι ναυαγοί I.....	147
Απαγγελία Τρακλ.....	156
Το δισκοπότηρο.....	166
Καμικάζι.....	175
Κάτι σαν μικρό κιόσκι.....	179
Ο χάρτης της αλήθειας.....	187
Παράνομα καταλύματα.....	198
Η διαδρομή των αργιών.....	212
Τρεις αρχούδες.....	224
Χείλη.....	239
Η μεταμόρφωση.....	247

Η ενέργεια «Κρούζο»	255
Η συναυλία	261
Η Μαρέν το Ξωτικό.....	272
Οι ναυαγοί II.....	279
Γκριτ.....	284
Ντοστογέφσκι	289
Αυτιά	298
Η ρίζα	304
Η Μέρα του Νησιού	311
Ο θρύλος του κεχριμπαριού	328
Το πρώτο δωμάτιο	336
Κρύα χέρια	340
Τσαϊκόφσκι	348
Καθ' οδόν προς την περιοχή της νοσταλγίας.....	354
Ρόμμστέτ.....	357
Η παλιά ζωή.....	369
Η δική του φωνή.....	371
Το αίμα θα έρθει σε λίγο.....	380
Παν	387
Η μηχανή.....	394
Έξοδος	404
Ντούτσλαντφούνκ	415
Οι εφτά σαμουράι	419
Το φθινόπωρο, το φθινόπωρο	422
Καληνύχτα	435
Όχι βία	437
Η μαύρη κορδέλα.....	443
Η τελευταία ανάθεση	451
Παραμύθια της ζωής	454
Ο τελευταίος Επατζής.....	465
Αγάπη	469
Εμείς που μείναμε εδώ	476
Το καθήκον της ανατολής.....	486
Νόστος	497
Ανάσταση.....	506
ΕΠΙΛΟΓΟΣ / Τμήμα Αγνοουμένων	521
Ευχαριστίες.....	573

Ένα μικρό φεγγάρι

Από την ώρα που ξεκίνησε ο Εντ βρισκόταν σε κατάσταση υπερδιέγερσης, κι έτσι δεν μπόρεσε να κοιμηθεί στο τρένο. Μπροστά από τον Ανατολικό Σταθμό, αυτόν που στον νέο πίνακα δρομολογίων αναφερόταν ως «Κεντρικός Σταθμός», υπήρχαν δύο φανοστάτες, ένας στα πλαϊνά του ταχυδρομείου, διαγώνια απέναντι, κι ένας πάνω από την κεντρική είσοδο, μπροστά από την οποία ήταν σταματημένο ένα φορτηγό με αναμμένη τη μηχανή. Η ερημιά αυτής της νύχτας ερχόταν σε αντίθεση με τις εικόνες που είχε πλάσει στον νου του για το Βερολίνο – αλλά και τι ήξερε αυτός για το Βερολίνο... Σε λίγο γύρισε στην αίθουσα των εκδοτηρίων και κούρνιασε σε έναν από τους φαρδιούς πάγκους δίπλα στην τζαμαρία. Στην αίθουσα είχε τόση ησυχία ώστε από τη θέση του άκουσε το μουγκρητό που έβγαλε το φορτηγό απέξω καθώς έφευγε.

Ονειρεύτηκε μια έρημο. Στον ορίζοντα μια καμήλα που πλησίαζε. Αιωρούνταν στον αέρα, ενώ τη συγκρατούσαν τέσσερις πέντε βεδουίνοι, πράγμα που φαινόταν να τους δυσκολεύει. Οι βεδουίνοι φορούσαν γυαλιά ηλίου και δεν τον πρόσεξαν. Όταν ο Εντ άνοιξε τα μάτια, αντίκρισε το πρόσωπο ενός άντρα που γυάλιζε σαν να ήταν αλειμμένο με κρέμα, τόσο κοντά του, που στην αρχή δεν είχε την πλήρη εικόνα του. Ο άντρας ήταν ηλικιωμένος, τα χείλη του ήταν σουφρωμένα σαν να ετοιμαζόταν να σφυρίξει – ή σαν να είχε μόλις δώσει ένα φιλί. Αχαριαία ο Εντ τινάχτηκε πίσω κι Αυτός με το Φιλί σήκωσε τα χέρια ψηλά.

«Ω, συγχωρέστε με... Συγγνώμη, δεν... δεν ήθελα να σας ενοχλήσω, νεαρέ».

Ο Εντ έτριψε το μέτωπό του, το ένιωσε νωπό, κι έκανε να μαζέψει τα πράγματά του. Ο γέρος μύριζε κρέμα Φλορένα, τα καστανά μαλλιά του ήταν χτενισμένα προς τα πίσω, θυμίζοντας άκαμπτο, στιλπνό τόξο.

«Είναι που, να...» έπιασε αυτός έναν γαλίφικο λόγο «είμαι στη μέση μιας μετακόμισης, μιας μεγάλης μετακόμισης, κι έχει ήδη νυχτώσει, μεσάνυχτα πήγε, αργά πολύ, και δυστυχώς έξω στον δρόμο έχει μείνει από τα έπιπλά μου μια ντουλάπα, μια καλή, είναι η αλήθεια, μεγάλη βέβαια ντουλάπα...».

Ενώ ο Εντ σηκωνόταν, ο άντρας έδειξε προς την έξοδο του σταθμού. «Μη φοβάστε, μένω πολύ κοντά, τέσσερα πέντε λεπτά αποδώ, σας παρακαλώ, ευχαριστώ, νεαρέ μου».

Για μια στιγμή ο Εντ πήρε στα σοβαρά το αίτημα του γέρου. Το χέρι αυτουνού τσίμπαγε τώρα το υπερβολικά μακρύ μανίκι του μάλλινου πουλόβερ του Εντ, σαν να ήθελε να τον οδηγήσει. «Ελάτε, σας παρακαλώ!» Και λέγοντάς το αυτό, άρχισε να ζαρώνει το μανίκι προς τα πάνω, αργά, ανεπαίσθητα, με κινήσεις που περιορίζονταν στην ακτίνα των μαλακών ξιγκιασμένων ακροδάχτυλών του, και στο τέλος ο Εντ ένιωσε το χέρι του γέρου να τρίβει απαλά και σαν διακεκομμένα τον σφυγμό του. «Έλα, αφού ξέρω πως θες να έρθεις...»

Ο Εντ παραλίγο θα έριχνε κάτω τον γέρο, θα του 'δινε μια να τον κάνει πέρα, πάντως η κίνησή του παραήταν βίαιη.

«Καλά, μια ερώτηση έκανα!» τσίριξε Αυτός με το Φιλί, όχι δυνατά όμως, πιο πολύ σφυρίζοντας μέσα απ' τα δόντια, άφωνα σχεδόν. Ακόμη και το τρέκλισμά του έμοιαζε προσποιητό, ένας μικρός χορός που είχε ετοιμάσει για την περίπτωση. Τα μαλλιά του ήταν τώρα πεσμένα στον σβέροκο – προς στιγμήν ο Εντ δεν κατάλαβε πώς ήταν δυνατόν κάτι

τέτοιοι και τρώμαξε στη θέα του αίφνης γυμνού κρανίου που μετεωριζόταν σαν ένα μικρό άγνωστο φεγγάρι στο μισοσκόταδο της αίθουσας εκδοτηρίων.

«Λυπάμαι, δεν έχω χρόνο». Ο Εντ επανέλαβε: «Δεν έχω χρόνο». Ενώ διέσχιζε βιαστικά την αίθουσα, ανακάλυπτε σε κάθε γωνιά φασματικές μορφές που με αδιόρατα σινιάλα επιχειρούσαν να τραβήξουν την προσοχή, ενώ την ίδια στιγμή φαινόταν πως προσπαθούσαν να κρύψουν την παρουσία τους. Κάποιος σήκωσε στον αέρα μια καφετιά τσάντα Ντέντερον* και του την έδειξε με ένα νεύμα του κεφαλιού. Η έκφραση στο πρόσωπό του... Τόσο καλόκαρδη, σαν εκείνη που παίρνουν οι Αϊ-Βασίληδες λίγο πριν μοιράσουν τα δώρα.

Στη Μιτρόπα** μύριζε καμένο λίπος. Ένα απαλό σιγανό μουρμουρητό ερχόταν από τους σωλήνες νέον της βιτρίνας, που, πέρα από τα λίγα φλιτζάνια με σούπα σολιάνκα πάνω σε μια πλάκα ζεστάματος, ήταν άδεια. Από τη σούπα, που ήταν καλυμμένη με μια θολή, γκριζα μεμβράνη, εξείχαν σαν σκόπελοι κάνα δυο λιπαρά κομμάτια λουκάνικο και τουρσί, που λόγω της αδιάκοπα εκπεμπόμενης θερμότητας κινούνταν

---

* Dederon ήταν από το 1959 η εμπορική ονομασία των πολυαμιδικών νημάτων στη Λαοκρατική Δημοκρατία της Γερμανίας. Νήματα Dederon παράγονταν σε διάφορα εργοστάσια της χώρας. Το όνομα προέρχεται από τα αρχικά της ΛΔΓ, DDR, και την κατάληξη -ον. Η ονομασία έγινε ιδιαίτερα γνωστή και ταυτίστηκε με τις ποδιές εργασίας και τις τσάντες για ψώνια που ήταν φτιαγμένες από το συγκεκριμένο υλικό. (Σ.τ.Μ.)

** MITROPA (Ανώνυμη Εταιρεία Κλιναμαξών και Βαγονιών-Εστιατορίων Κεντρικής Ευρώπης): Εταιρεία υπηρεσιών εστίασης και παροχής καταλύματος στους ταξιδιώτες, με εκμετάλλευση των εστιατορίων σε σιδηροδρομικούς σταθμούς και αυτοκινητόδρομους. Ιδρύθηκε το 1916 και είχε το μονοπώλιο στον τομέα λειτουργίας κλιναμαξών και βαγονιών-εστιατορίων όχι μόνο στη Γερμανία, αλλά και στην Αυστρία και την Ουγγαρία. Το 2004 η εταιρεία πουλήθηκε και από το 2006 λειτουργεί με την ονομασία SSP Deutschland GmbH. (Σ.τ.Μ.)

αδιόρατα, ανεβοκατέβαιναν, θυμίζοντας τη λειτουργία των εσωτερικών οργάνων – ή τον σφυγμό της ζωής λίγο πριν από το τέλος της, σκέφτηκε ο Εντ. Έπιασε χωρίς να το θέλει το μέτωπό του: Μπορεί και να είχε πηδήσει τελικά, κι όλα αυτά να μην ήταν παρά οι τελευταίες του στιγμές.

Άντρες της αστυνομίας μεταφορών πέρασαν την είσοδο του εστιατορίου. Τα κοντά ημικυκλικά μπορ των κασκέτων τους γυάλιζαν, το ίδιο και το λαμπερό κυανό, σαν της κενταύριας, στις λεπτομέρειες της στολής τους. Είχαν μαζί τους έναν σκύλο που κρατούσε το κεφάλι του σκυφτό, σαν να ντρεπόταν για την ιδιότητά του. «Εισιτήριο και ταυτότητα, παρακαλώ». Όποιος δεν είχε κάποια απόδειξη ότι θα συνέχιζε το ταξίδι του υποχρεούνταν να αποχωρήσει αμέσως από την τραπεζαρία. Σουρσίματα ποδιών, καρέκλες που τραβιούνταν πίσω κι ύστερα κάνα δυο καρτερικοί πότες βγήκαν παραπατώντας έξω, αμίλητοι και σαν να ήταν υποχρέωσή τους να περιμένουν μέχρι την τελευταία στιγμή που θα τους γινόταν η σύσταση. Ως τις δύο η ώρα η Μιτρόπα του σταθμού είχε χάσει όλους σχεδόν τους πελάτες της.

Ήταν από εκείνα τα πράγματα που ο Εντ ήξερε πως είναι ανήκουστα, αλλά τώρα σηκώθηκε και πήρε ένα από τα μισογεμάτα ποτήρια. Το ήπιε όλο στα όρθια, μονορούφι. Γύρισε ικανοποιημένος στο τραπέζι του. Είναι ένα πρώτο βήμα, σκέφτηκε, το ταξίδι μου κάνει καλό. Έχωσε το κεφάλι ανάμεσα στα μπράτσα, στη βαριά μυρωδιά που ανέδιδε το παλιό πέτσινο σακάκι του. Αποκοιμήθηκε στη στιγμή. Οι βεδουίνοι ακόμη πάλευαν με την καμήλα – δεν την τραβούσαν όμως προς την ίδια κατεύθυνση, αλλά προς διαφορετικές μεριές, ήταν φανερό πως δε συμφωνούσαν καθόλου.

Η τσάντα Ντέντερον σηλωμένη ψηλά... Ο Εντ δεν είχε καταλάβει τι σήμαινε, αλλά σε τελική ανάλυση ήταν η πρώτη φορά που διανυκτέρευε σε σταθμό. Παρότι στο μεταξύ μπορούσε να είναι βέβαιος ότι δεν υπήρχε στ' αλήθεια ντου-

λάπα, ο Εντ είδε το έπιπλο του γέρου καταμεσής στον δρόμο και λυπήθηκε – όχι τόσο για τον άντρα όσο για ό,τι θα συνδεόταν στο εξής μαζί του: η μυρωδιά της Φλορένα και ένα μικρό φεγγάρι χωρίς μαλλιά. Είδε τον γέρο να γυρίζει στην ντουλάπα σέρνοντας τα βήματά του, να την ανοίγει και να τρυπώνει μέσα για να κοιμηθεί, και για μια στιγμή ο Εντ ένιωσε τόσο έντονα την κίνηση με την οποία εκείνος κουλουριάστηκε και αποτραβήχτηκε από τον κόσμο, που ευχαρίστως θα πήγαινε να πλαγιάσει δίπλα του.

«Το εισιτήριό σας παρακαλώ».

Ήταν η δεύτερη φορά που του έκαναν έλεγχο. Ίσως εξαιτίας του μήκους των μαλλιών του, ή μπορεί να έφταιγαν τα ρούχα του, το βαρύ δερμάτινο σακάκι που ο Εντ είχε κληρονομήσει από τον θείο του· ήταν ένα μπουφάν μοτοσυκλετιστή της δεκαετίας του '50, ένα εντυπωσιακό κομμάτι με τεράστιο γιακά, μαλακή επένδυση και μεγάλα πέτσινα κουμπιά – στους κύκλους των μυημένων ήταν γνωστό ως «Σακάκι του Ταίλμαν»* (χαρακτηρισμός που δε χρησιμοποιούνταν υποτιμητικά, μα πιο πολύ με μια μυθική διάσταση), ίσως επειδή ο Ηγέτης της Εργατικής Τάξης εμφανιζόταν σε όλες τις λήψεις αρχείου με ένα παρόμοιο σακάκι. Ο Εντ έφερε στον νου του τις ανθρώπινες μάζες να τινάζονται παράξενα, τον Ταίλμαν στο βήμα, με το πανωκόρι του να τινάζεται μια μπρος, μια πίσω, τη γροθιά να τινάζεται στον αέρα... Κάθε φορά που έβλεπε αυτές τις παλιές λήψεις λυγίζει, δεν μπορούσε να κάνει αλλιώς, κάποια στιγμή δάκρυα έτρεχαν από τα μάτια του...

Με αδέξιες, περιττές κινήσεις έβγαλε το μικρό τσαλακωμένο ήδη κομμάτι χαρτί. Κάτω από τον τίτλο ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΙ

---

* Ernst Thälmann (1886-1944): Γερμανός πολιτικός στη Δημοκρατία της Βαϊμάρης, βασικός ιδρυτής του Γερμανικού Κομμουνιστικού Κόμματος. (Σ.τ.Μ.)

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΟΙ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΙ, μέσα σε διάφορα κουτάκια με λεπτό περίγραμμα ήταν τυπωμένα ο προορισμός, η ημέρα, η τιμή και τα χιλιόμετρα. Το τρένο του αναχωρούσε στις 3.28 π.μ.

«Και τι ζητάτε στη Βαλτική;»

«Να επισκεφθώ έναν φίλο» επανέλαβε ο Εντ. «Να κάνω διακοπές» πρόσθεσε ψιθυριστά, γιατί αυτή τη φορά ο αστυνομικός μεταφορών δεν απάντησε τίποτα. Πάντως είχε μιλήσει με σταθερή φωνή (φωνή Ταίλμαν), παρόλο που εκείνο το «να κάνω διακοπές» τού φάνηκε την ίδια κιόλας στιγμή μισερό, ελάχιστα πιστευτό, άγαρμπο σχεδόν.

«Διακοπές. Διακοπές...» επανέλαβε ο αστυνομικός μεταφορών.

Μίλησε σαν να υπαγόρευε κάποιο κείμενο κι αμέσως ο γκριζος ασύρματος που είχε σχήμα κουτιού κι ήταν στερεωμένος με μια δερμάτινη ζώνη αριστερά στο στήθος του άρχισε να τρίζει σιγανά.

«Διακοπές. Διακοπές».

Φαίνεται πως αυτή και μόνο η λέξη αρκούσε· πως περιέκλειε όλα όσα έπρεπε να ξέρουν για αυτόν. Τα πάντα. Για την αδυναμία και για το ψέμα του. Και για τη Γ. και τον φόβο και τη δυστυχία του, και για τα είκοσι ανέμπνευστα ποιήματά του ύστερα από δεκατρείς απόπειρες γραφής σε εκατό χρόνια και για τους πραγματικούς λόγους αυτού του ταξιδιού, που ούτε ο ίδιος ο Εντ δεν τους είχε καταλάβει ακόμη καλά καλά. Είδε το αρχηγείο, το γραφείο της αστυνομίας μεταφορών, κάπου ψηλά πάνω από την ατσάλινη κατασκευή αυτής της νύχτας του Ιούνη, ένα διαστημόπλοιο στο μπλε της κενταύριας, γυάλινο και καθαρό, με επένδυση από λινόλεουμ, να διασχίζει το άπειρο της ένοχης συνείδησής του.

Ήταν πολύ κουρασμένος τώρα και πρώτη φορά στη ζωή του αισθανόταν σαν φυγάς.

Τρακλ

Είχαν περάσει μόλις τρεις εβδομάδες από τότε που ο δόκτωρ Ζ. τον είχε ρωτήσει εάν θα προτίθετο ίσως (αυτή την έκφραση χρησιμοποίησε) να επιλέξει ως θέμα για την πτυχιακή του εργασία τον εξπρεσιονιστή ποιητή Γκέοργκ Τρακλ. «Ίσως αργότερα προκύψει και κάτι άλλο απ' αυτό» είχε προσθέσει ο Ζ., περήφανος για την ελκυστική του πρόταση, η οποία, απ' ό,τι φαινόταν, δε συνοδευόταν από άλλους όρους. Ούτε υπήρχε κάποιος λανθάνων τόνος στη φωνή του, καμία κίνηση που να μαρτυρά οίκτο, σαν εκείνες που τόσες και τόσες φορές είχαν αφήσει άφωνο τον Εντ. Για τον δόκτορα Ζ. ο Εντ ήταν πάνω απ' όλα ο φοιτητής που μπορούσε να απαγγείλει από στήθους καθένα από τα κείμενα που είχαν πραγματευτεί. Ακόμη κι αν χωνόταν στην πιο απόμακρη γωνιά της αίθουσας και έκρυβε το πρόσωπό του πίσω από τα μαύρα, ίσαμε τους ώμους μαλλιά του, ωστόσο έπαιρνε κάποιες (έστω) φορές τον λόγο, μιλώντας βιαστικά, αλλά επί ώρα πολλή και με καθαρά διατυπωμένες φράσεις.

Δυο νύχτες ο Εντ τις πέρασε άγρυπνος σχεδόν, προκειμένου να διαβάσει ό,τι διέθετε η βιβλιοθήκη του πανεπιστημίου για τον Τρακλ. Η βιβλιογραφία περί Τρακλ βρισκόταν στο τελευταίο μιας σειράς από στενά δωματιάκια, σαν περάσματα, όπου συνήθως έμενε κανείς μόνος και ανενόχλητος. Ένα μικρό γραφείο ήταν τοποθετημένο κάτω από το παράθυρο με θέα στον μικροσκοπικό κήπο και στην ασουλούπωτη αραχνιασμένη αποθηκούλα στην πίσω αυλή, όπου ο επι-

στάτης του κτιρίου αποσυρόταν στη διάρκεια της ημέρας. Πολύ πιθανό να ζούσε κιόλας εκεί – για τον άνθρωπο αυτόν κυκλοφορούσαν ένα σωρό φήμες.

Τα βιβλία ήταν τοποθετημένα πολύ ψηλά, σχεδόν άγγιζαν το ταβάνι, οπότε έπρεπε κανείς να χρησιμοποιήσει τη σκάλα. Ο Εντ ανέβηκε χωρίς να σύρει πρώτα τη σκάλα προς το *T* και το *Tr*. Τεντώθηκε με δυσκολία στο πλάι και βάλθηκε να βγάξει ένα ένα τα βιβλία από το ράφι. Η σκάλα άρχισε να κουνιέται, οι ατσάλινοι γάντζοι της κροτάλισαν προειδοποιητικά πάνω στη ράγα απ' όπου κρεμόταν, πράγμα ωστόσο που δεν έκανε τον Εντ πιο προσεκτικό – κάθε άλλο. Λύγισε τον κορμό του λίγο ακόμη προς τον *Τρακλ* κι ύστερα άλλο λίγο και λιγάκι ακόμη. Εκείνη τη στιγμή το ένωσε, για πρώτη φορά.

Το βράδυ, καθισμένος στο γραφείο του, άρθρωνε χαμηλόφωνα τα ποιήματα. Ο ήχος κάθε λέξης συνδεόταν με την εικόνα ενός απέραντου χλοερού τοπίου που συνέπαιρνε ολότελα τον Εντ: λευκό, καφετί, γαλάζιο, μυστήριο σκέτο. Το έργο και η ζωή του Γκέοργκ *Τρακλ* – φοιτητής φαρμακευτικής, υπεύθυνος του φαρμακείου στον στρατό, μορφομομανής και οπιοφάγος. Πλάι στον Εντ, σε μια πολυθρόνα, που την είχε πάντοτε καλυμμένη με σεντόνι, ήταν ξαπλωμένος ο Μάθιου και κοιμόταν. Κάπου κάπου, ο γάτος τέντωνε το ένα του αυτί προς το μέρος του, καμιά φορά το αυτί συσπόταν, δυνατά και πολλές φορές τη μια πίσω απ' την άλλη, λες και μέσα από την παλιά πολυθρόνα περνούσε ηλεκτρικό ρεύμα.

Ο Μάθιου... Το όνομα το είχε διαλέξει η Γ. Εκείνη είχε βρει, σ' έναν φωταγωγό στην αυλή, το ζωντανό, μικροσκοπικό και να σκούζει, ένα χνουδωτό κουβάρι που ζήτημα να ξεπερνούσε σε μέγεθος μπαλάκι του τένις. Η Γ. είχε καθίσει δυο ή και τρεις ώρες μπροστά στον φωταγωγό, ώσπου στο τέλος κατάφερε να το κάνει να βγει και το ανέβασε πάνω. Μέχρι σήμερα ο Εντ δεν ήξερε πώς της ήρθε της Γ. αυτό το

όνομα, κι ούτε θα το μάθαινε ποτέ, εκτός κι αν κάποτε του το έλεγε η γάτα.

Ο Εντ είχε αρνηθεί κάθε προσφορά βοήθειας. Παρακολουθούσε σεμινάρια και έδινε εξετάσεις, παρότι ο διευθυντής του τμήματος, ο καθηγητής Χ., ευχαρίστως θα τον απάλλασσε: Ο Εντ θυμόταν πώς ο άντρας έγερνε με κατανόηση το μεγάλο του κρανίο με τα λευκά και λαμπερά κυματιστά μαλλιά που απέπνεαν καλοσύνη· θυμόταν ακόμη το χέρι στο μπράτσο του όταν τον πήρε παράμερα στο κλιμακοστάσιο της Σχολής – πάνω απ' όλα όμως θυμόταν τη βελούδινη φωνή του, στην οποία τόσο ήθελε να παραδοθεί... Αλλά το πρόβλημά του δεν ήταν η γνώση. Ούτε οι εξετάσεις.

Ό,τι κι αν διάβαζε ο Εντ εκείνο τον καιρό τού εντυπωνόταν, σαν από μόνο του και κατά γράμμα, λέξη προς λέξη, κάθε ποίημα και κάθε σχολιασμός, ό,τι τύχαινε να περάσει μπροστά από τα μάτια του ενώ καθόταν μονάχος στο σπίτι ή στο τραπεζάκι του στο τελευταίο δωμάτιο της βιβλιοθήκης ατενίζοντας την καλύβα του επιστάτη. Η ζωή του χωρίς τη Γ... έμοιαζε με ένα είδος ύπνωσης. Όταν έβγαινε από αυτήν, ύστερα από κάποια ώρα, όσα είχε διαβάσει βούιζαν στο κεφάλι του. Η μελέτη ήταν ένα ναρκωτικό που τον γαλήνευε. Διάβαζε κι έγραφε, σημείωνε και απάγγελλε, ώσπου κάποτε κόπασαν οι δηλώσεις συμπόνιας, βουβάθηκαν οι προσφορές βοήθειας, έλειψαν οι όλο έργοια ματιές. Κι όμως, ο Εντ δεν είχε μιλήσει ποτέ σε κανέναν γι' αυτό, ούτε για τη Γ. ούτε για την κατάστασή του. Όταν ήταν στο σπίτι μονάχα έλυνε τη σιωπή του, φλυαρούσε ακατάπαυστα στον αέρα και φυσικά κουβέντιαζε με τον Μάθιου.

Μετά τις πρώτες μέρες που είχε περάσει με τον Τρακλ ο Εντ παρακολουθούσε μόνο μαθήματα που παρέδιδε ο δόκτωρ Ζ. Ποίηση του μπαρόκ, του ρομαντισμού, του εξπρεσιονισμού. Σύμφωνα με τον Οδηγό Σπουδών, αυτό δεν επιτρεπόταν. Υπήρχαν υποχρεωτικές παρουσίες και εγγραφές στο

βιβλιάριο σπουδών – κάτι που ακόμη και ο δόκτωρ Ζ. δε θα μπορούσε να συνεχίσει να παραβλέπει επί μακρόν. Κατά κάποιον τρόπο, ο Εντ έμοιαζε να βρίσκεται ακόμη στο απυρόβλητο. Σπανίως κάποιος συμφοιτητής του έπαιρνε τον λόγο αντί για εκείνον. Προτιμούσαν να τον ακούνε, με δέος και συνάμα μαγεμένοι, σαν ο Εντ να ήταν κάποιο εξωτικό πλάσμα από τον ζωολογικό κήπο της ανθρώπινης δυστυχίας με μια τάφρο από φόβο και σεβασμό γύρω του.

Ύστερα από τέσσερα χρόνια στο ίδιο έτος όλοι τον είχαν συνδέσει με συγκεκριμένες εικόνες: Η Γ. και ο Εντ εκείνο το πρωινό πιασμένοι χέρι χέρι στο πάρκινγκ μπροστά από τη Σχολή· η Γ. και ο Εντ και ο μακρύς, τρυφερός εναγκαλισμός που δεν έλεγε να χαλαρώσει, ενώ η αίθουσα σεμιναρίων γέμιζε σιγά σιγά· η Γ. και ο Εντ και η σκηνή που έκαναν εκείνο το βράδυ στο καφέ Κόρσο (στην αρχή ο καβγάς ήταν για κάτι συγκεκριμένο, ύστερα για όλα) κι έπειτα, αργά τη νύχτα, οι διαχυτικότητες της συμφιλίωσης, έξω στον δρόμο, στη στάση του τραμ. Αυτό όμως αφού είχε αναχωρήσει και το τελευταίο τραμ, έτσι χρειάστηκε να περπατήσουν ως το σπίτι, τρεις σταθμούς ως την Πλατεία Ράννις και αποκεί ακόμη λίγο ως την εξώπορτά τους. Ενώ το τραμ διέγραφε τις τελευταίες του στροφές στην τελευταία διαδρομή του στην πόλη, το εφιαλτικό ουρλιαχτό και οι σκληριές του ατσάλινου αμαξώματος γέμιζαν τη νύχτα πάνω από τη Χάλλε σαν προάγγελος της Δευτέρας Παρουσίας.

Εντ, έτσι τον φώναζε η Γ. Καμιά φορά και Εντάκο ή Έντι.

Κάπου κάπου –όλο και συχνότερα– ο Εντ ανέβαινε τη σκάλα για να τον νιώσει. Το έλεγε ουσία των πιλότων. Στην αρχή το τρεμάμενο χτύπημα των γάντζων. Ύστερα το μεθυστικό κύμα, ένα ρίγος που έφτανε ως το μεδούλι του, ως τις λαγόνες – κι η ένταση υποχωρούσε. Έκλεινε τα μάτια και ανάσαινε βαθιά. Ήταν ένας πιλότος στον θαλαμίσκο του, κρεμόταν στον αέρα από μια λεπτή κλωστή.

Μπροστά από την καλύβα του επιστάτη ανθοβολούσε εδώ και μέρες η πασχαλιά. Ένας θάμνος κουφοξυλιάς άπλωνε τα κλαδιά του κάτω ακριβώς από το κατώφλι της πόρτας. Οι ιστοί αράχνης στο θύρωμα ήταν σχισμένοι και οι άκρες τους αιωρούνταν στον αέρα. Είναι εκεί, στο σπίτι του, σκέφτηκε ο Εντ. Καμιά φορά τον έβλεπε να γλιστρά αθόρυβα μέσα απ' τον θεριεμένο κήπο του ή να στέκει εκειδά ακίνητος, σαν να αφουγκραζόταν κάτι. Όταν έμπαινε στο καλυβάκι του ήταν πολύ προσεκτικός και είχε τα χέρια σε διάσταση. Παρ' όλα αυτά, με το πρώτο κιόλας βήμα ακούγονταν κουδουνίσματα, μια θάλασσα από μπουκάλια κάλυπτε το πάτωμα.

Μια από τις φήμες έλεγε ότι ο επιστάτης ήταν κάτοχος τίτλου υφηγεσίας και ότι άλλοτε είχε εργαστεί στο εξωτερικό, στη «ΜΣΟΕ»* μάλιστα, όπως διέδιδαν. Τώρα ανήκε στην κάστα των απόκληρων, που ζούσαν μια δική τους ζωή, ο κήπος και η καλύβα ήταν μέρος ενός άλλου κόσμου. Ο Εντ προσπάθησε να φανταστεί τι έτρωγε αυτός ο άνθρωπος για πρωινό. Δεν του ερχόταν καμιά εικόνα, ύστερα όμως είδε με τον νου του ένα μικρό καμαμπέρ (της μάρκας «Ρύγκενερ

---

* Μη Σοσιαλιστική Οικονομική Επικράτεια, απόδοση του όρου Nicht-Sozialistisches Wirtschaftsgebiet, NSW, που χρησιμοποιούνταν στη ΔΔΓ. Με αυτόν εννοούνταν, υπό μια στενή έννοια, τα καπιταλιστικά («ιμπεριαλιστικά») βιομηχανικά κράτη της Ευρώπης και των υπερπόντιων χωρών. Υπό μια ευρύτερη έννοια, η ΜΣΟΕ ήταν ο υπόλοιπος κόσμος, στον βαθμό που τα κράτη δεν ήταν αναγνωρισμένα ως «σοσιαλιστικά». Έτσι, ακόμη και η Σοσιαλιστική Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας συγκαταλέγεται κάποιες φορές στη ΜΣΟΕ. Ο όρος και η ευρεία χρήση του μαρτυρούν την εξέχουσα σημασία που δινόταν στην πολιτική οικονομία.

Ανάλογος όρος ήταν η «καπιταλιστική αλλοδαπή» (kapitalistisches Ausland, ΚΑ). Αμφότερα ήταν υπηρεσιακά προσβάσιμα μόνο για Reisekader, για εκείνους δηλαδή που είχαν προσωρινή ή και μόνιμη άδεια να ταξιδέψουν στη δύση (στο δυτικό Βερολίνο, στην ΟΔΓ ή στην υπόλοιπη ΜΣΟΕ). (Σ.τ.Μ.)

Μπαντεγιούνγκε»), που ο επιστάτης έκοβε στα τέσσερα πάνω σε ένα ξύλο κοπής φθαρμένο από τη χρήση, σε μικρές, βολικές μπουκιές. Κάρφωνε τις γωνιτσες το τυρί στη μύτη του μαχαιριού του και τις έβαζε στο στόμα, κομμάτι κομμάτι. Δύσκολο για τους άλλους να φανταστούν ότι οι μοναχικοί άνθρωποι τρώνε καν, συλλογίστηκε ο Εντ. Αντίθετα, για τον Εντ ο επιστάτης ήταν ο μόνος πραγματικός άνθρωπος εκείνο τον καιρό, μονάχος και εγκαταλειμμένος όπως κι ο ίδιος. Ο Εντ δεν ήταν βέβαιος πού θα κατέφευγε σε μια στιγμή σύγχυσης: υπό τη σκέπη του επιστάτη και της καλύβας του ή κάτω από τις φτερούγες του δόκτορος Ζ.;

Στις εφτά το βράδυ η βιβλιοθήκη της Σχολής έκλεινε. Μόλις ο Εντ γύριζε στο σπίτι τάιζε τον Μάθιου. Του έβαζε ψωμί, ένα λουκάνικο κομμένο σε φέτες και λίγο γάλα. Παλιά αυτό ήταν δουλειά της Γ. Όσο συνεπής κι αν ήταν ο Εντ στη φροντίδα του Μάθιου, δεν είχε ωστόσο καταλάβει ακόμη ότι οι γάτες δε χρειάζονται γάλα μα νερό για να επιβιώσουν. Εξού και απορούσε που το ζωντανό σκάλιζε τη γλάστρα για υδροκαλλιέργεια με τη λεμονιά μόλις εκείνος έβγαινε από το δωμάτιο. Έστεκε σαν ριζωμένος στην κουζίνα και άκουγε τους ήχους: Τον ξερό κρότο που έκαναν τα χαλικάκια όταν πετάγονταν έξω από τη γλάστρα και έπεφταν βροχή πάνω στην ντουλάπα κι αποκεί στα σανίδια του πατώματος. Δεν μπορούσε να κάνει τίποτε άλλο παρά να αφουγκράζεται. Δεν μπορούσε να πιστέψει ότι τα πράγματα αυτά ανήκαν στη ζωή του – ότι όλα τούτα συνέβαιναν σε εκείνον.

Μάθιου

Ύστερα, το βράδυ πριν από τα εικοστά τέταρτα γενέθλια του Εντ, ο Μάθιου εξαφανίστηκε. Ο Εντ είχε μείνει άγρυπνος τη μισή νύχτα διαβάζοντας για το μάθημα του δόκτο-

ρος Ζ. με θέμα τον Μπρόκες: «Πηγαίνοντας τώρα μια δώθε μια κείθε / στου δέντρου αυτού τον ίσκιο...». Όσπου κάποια στιγμή τον πήρε ο ύπνος στο γραφείο του απάνω. Το πρωί κίνησε για τη Σχολή, διέσχισε την Πλατεία Ράννις, έφτασε στην Αγορά κι αποκεί κατευθύνθηκε προς το πανεπιστήμιο, παίρνοντας την οδό Μπάρφουσερ, την οδό των Ευπόλυτων. Στον στενό σκοτεινό δρόμο ήταν το Μερσεμπούργκερ Χοφ, όπου ο Εντ έκανε στάση πριν από τα μαθήματά του για να πιει καφέ. Το λεκιασμένο με λίπος κείμενο στην πίσω σελίδα του καταλόγου (απόσπασμα ίσως από κάποιο παλιό χρονικό) μαρτυρούσε ότι η οδός Μπάρφουσερ λεγόταν στο παρελθόν «Στ' αδέλφια», ύστερα «Στα μικραδέλφια» και μετά «Στους Ευπόλυτους» – μια παράδοξη φθίνουσα πορεία που έκανε τον Εντ να νιώσει αλληλεγγύη για τον δρόμο.

Το απόγευμα ο Μάθιου εξακολουθούσε να λείπει κι εκείνος άρχισε να τον φωνάζει. Πρώτα κάτω στην αυλή, ύστερα από το παράθυρο· όμως η σύντομη, όλο μομφή κραυγή με την οποία απαντούσε συνήθως το ζώο δεν ακουγόταν.

«Μάθιου!»

Η μυρωδιά της αυλής: Ήταν σαν να εισέπνεες έναν παλιό, πολυκαιρισμένο καημό. Έναν καημό καμωμένο από μούχλα και κάρβουνο που φώλιαζε απέναντι, σε κάποιες από τις παραταγμένες αποθηκούλες, και απομονωνόταν ολοένα από τα πράγματα που ήταν πεταμένα εκεί μέσα, θαμμένα για πάντα. Στην πολυκατοικία έμεναν κυρίως Μπουνέζοι, εργάτες της χημικής βιομηχανίας από το εργοστάσιο της Μπούνα, που βρισκόταν νότια, έξω από την πόλη. Οι Μπουνέζοι – ο Εντ θυμήθηκε ότι οι ίδιοι οι εργάτες μιλούσαν ο ένας για τον άλλο χρησιμοποιώντας αυτή τη λέξη. Τη χρησιμοποιούσαν αυτονόητα και με κάποιο καμάρι, έτσι όπως τονίζει κανείς ότι ανήκει σε έναν λαό με ιστορία ξακουστή, μια φυλή στους κόλπους της οποίας γεννήθηκε και μπορεί

να είναι βέβαιος ότι θα συνεχίσει να υπάρχει για πολύ καιρό ακόμη.

«Μάθιου!»

Ο Εντ στάθηκε για λίγο στο ανοιχτό παράθυρο και έστησε αυτί για να ακούσει τους αρουραίους. Σκέφτηκε «Γενέθλια, τα γενέθλιά μου» κι άρχισε να φωνάζει εκ νέου: «Μάθιου!». Προκειμένου να μείνει αθέατος είχε σβήσει το φως. Απέναντι, στο ύψωμα πάνω από το ανάχωμα, εκτεινόταν το επίπεδο, μακρόστενο πλινθόκτιστο κτίριο του οίκου ευγηρίας. Από την ώρα που άρχισε να φωνάζει τα παράθυρα του μονώροφου κτίσματος γέμισαν κόσμος. Είδε τα ξεπλυμένα χρώματα στα πουκάμισα και στις πλεκτές ζακέτες, και τα ωχρά κρανία που γυάλιζαν στο φως των λαμπτήρων φθορισμού – οι γέροι ενδιαφέρονταν για όλα τα τεκταινόμενα της αυλής, ειδικά τη νύχτα. Συχνά δεν περνούσαν παρά λίγα δευτερόλεπτα ώσπου να ξανασβήσουν τα φώτα οροφής. Ο Εντ παρατήρησε το μενεξεδί λυκόφως του νέον και τους φαντάστηκε να στέκουν εκεί μες στο σκοτάδι, να στριμώχνονται ο ένας δίπλα στον άλλο, οι πίσω να φυσούν στον σβέρκο των μπροστινών τους τη δυσάρεστη σαπισμένη ανάσα τους. Ίσως κάποιος από αυτούς να είχε δει τον Μάθιου και τώρα να κουβέντιαζαν χαμηλόφωνα (πρώτα χαμηλόφωνα, ύστερα πιο έντονα, μετά πάλι πιο σιγά, για να μην ανησυχήσουν τους επόπτες) εάν και πώς θα φυγάδευαν το κρυφό τους μήνυμα στον έξω κόσμο.

Δυο μέρες αργότερα ο Εντ εξακολούθησε να φωνάζει. Στην αρχή τού ήταν δυσάρεστο που φώναζε δυνατά, τώρα δεν έλεγε να σταματήσει. Κάθε μία ώρα φώναζε για λίγο προς την αυλή, μηχανικά, ασυνείδητα σχεδόν, με το πρόσωπο παγωμένο από τον νυχτερινό αέρα, μια μάσκα που σχηματιζόταν ως τις ρίζες των μαλλιών του. Η συμπόνια των γειτόνων είχε πια σωθεί. Παράθυρα άνοιγαν με δύναμη και έκλειναν

με πάταγο, βλαστήμιες ξεστομίζονταν στη διάλεκτο της Χάλλε ή των Μπουνέζων. Του χτυπούσαν το κουδούνι ή του κοπανούσαν την πόρτα.

«Μάθιου! Λουκανικάκι, φρέσκο γάλα!»

«Πάρε το λουκανικάκι και βάλ' το εκεί που ξέρεις, μαλάκα! Μπας και κοιμηθούμε καμιά ώρα!»

Εκείνη τη βραδιά του Ιούνη έκανε ψύχρα, αλλά ο Εντ άφησε το παράθυρο ανοιχτό. Χωρίς να το καταλάβει καλά καλά, έσκυψε λίγο, ύστερα έσκυβε όλο και πιο έξω πάνω από το χαμηλό περβάζι του παραθύρου, που για λόγους ασφαλείας είχε εξοπλιστεί με μια σιδερένια ράβδο. Έσφιξε και τα δυο του χέρια γύρω από το σκουριασμένο σίδηρο σαν να ήταν όργανο γυμναστικής και άφησε αργά το πάνω μέρος του κορμιού του να γείρει προς την αυλή.

«Μάθιου!»

Η φωνή του κέρδιζε όγκο τώρα, ο ήχος της γινόταν ολοένα πιο διαυγής και δυνατός, ένα βαθύ, καθαρό ου αντιλάλησε.

«Μά-θιουου!»

Στο εσωτερικό, κάπου στο βάθος πίσω του, οι μύτες των ποδιών του χόρευαν πάνω από το λινόλευο, γύρω από τις τελευταίες αποφύσεις της σπονδυλικής του στήλης άρχισε να κυλά η ουσία των πιλότων, με μια ένταση ασύγκριτη, πρωτόγνωρη. Επήλθε μια ευχάριστη ακαμψία, όχι, ήταν κάτι πολύ περισσότερο, μια ηδονική αίσθηση που τον παρέλυσε από την κορυφή ως τα νύχια...

«Μάα-θιουου!»

Το σώμα του σαν να έπλεε ή να μετεωριζόταν. Απολάμβανε τη ζεστή, βελούδινη κι απαλή χροιά της ηχούς που ερχόταν από το έδαφος. Η χροιά είχε χάσει πια καθετί ξένο. Άλλη μια φορά, προσεκτικά, πήρε βαθιά ανάσα και ετοιμάστηκε να φωνάξει, και αβίαστα πέτυχε τον τόνο που ένωσε την αυλή και το σκοτάδι και τον γύρω κόσμο της Χάλλε στις όχθες του Ζάαλε σε μία και μοναδική ενότητα, μαλακή κι

αιωρούμενη, στην οποία ένωσε την τάση να βυθιστεί και πλέον ήταν επιτέλους πανέτοιμος να βουτήξει...

«Μάθιου!»

Ο Εντ έπεσε πίσω στο δωμάτιο σαν να τον χτύπησε κάτι. Κατάφερε να κάνει δυο βήματα ακόμη, ύστερα τα γόνατά του λύγισαν και σωριάστηκε χάμω. Ήταν ο Μάθιου, η κραυγή του. Μια αγανακτισμένη, θιγμένη στριγκλιά, ένα τσίριγμα, ο ήχος ενός αλάδωτου μεντεσέ, μιας πόρτας ανάμεσα σε τούτο και στον άλλο κόσμο, που είχε κλείσει με κρότο και τον τίναξε πίσω από την πτώση του – πρώτος, δεύτερος, τρίτος όροφος. Σκοτείνιασαν όλα μπροστά στα μάτια του· βάλθηκε να ρουφάει αέρα και να τον φυσά πάλι έξω, ανεπαίσθητα, σάμπως να μην ανάσαινε στ' αλήθεια, σάμπως στην πραγματικότητα να μην ανάσαινε πια.

Ύστερα από λίγο κατάφερε να πάρει τα χέρια από το πρόσωπό του. Το βλέμμα του έπεσε στο ανοιχτό παράθυρο.

Η γάτα ήταν πολύ ήσυχη.

Δεν ήταν καν εκεί.

Ενώ τον έπαιρνε ο ύπνος, η Γ. έγειρε από πάνω του. Ήταν πολύ κοντά του κι έδειξε με το δάχτυλο το μισάνοιχτο στόμα της. Τράβηξε τα χείλη της έτσι που πλάτυναν και πίεσε την άκρη της μικρής γυαλιστερής γλώσσας της πίσω από τα μπροστινά της δόντια, που σ' εκείνη ακουμπούσαν λιγάκι στραβά το ένα πάνω στ' άλλο, σαν τις λοξές προωθητικές λεπίδες ενός εκχιονιστήρα: «Μάθιου, για πείτε Μάθιου».

Εκείνος προσπάθησε να ξεφύγει και ρώτησε αν όλες οι δασκάλες αγγλικών είχαν μες στο στόμα αυτόν τον μικρό εκχιονιστήρα όπου η γλώσσα βρίσκεται τόσο ταιριαστή θέση.

Η Γ. κούνησε το κεφάλι και έσπρωξε τον δείκτη της μες στο στόμα του.

«Έντγκαρ Μπέντλερ. Αυτό είναι τ' όνομά σας; Έντγκαρ Μπέντλερ, είκοσι τεσσάρων ετών; Μα τι σας λείπει τέλος

πάντων, Εντ; Πιστεύετε ότι η αναπηρία σας είναι εκ γενετής; Τότε πείτε *θενκς*».

«*Θενκς*».

«Πείτε *μπόουθ οβ ας*».

«*Μπόουθ οβ ας*».

Το δάχτυλο μες στο στόμα του κινούνταν τώρα και του εξηγούσε το καθετί. Καθετί που του έλειπε.

«Και τώρα άλλη μια φορά *μπόουθ οβ ας*, και όσο πιο πολλές φορές μπορείτε, παρακαλώ».

«*Μπόουθ, μπόουθ...*»

Ο Μάθιου κάθισε πλάι στο κρεβάτι, άκαμπτος σαν μικρή μαύρη Σφίγγα, κι έμεινε για λίγο να τον κοιτάζει καθώς αυτός έμπαινε αργά, πολύ αργά μέσα στη Γ., έτσι όπως της άρεσε περισσότερο, χιλιοστό προς χιλιοστό.

Βόλφστρασσε

Αν το καλοξεζέταζε κανείς, η διαμονή του στον αριθμό 18 της οδού Βόλφστρασσε δεν ήταν απολύτως νόμιμη. Στο γκρίζο από τις καθημερινές εκπομπές των δύο χημικών εργοστασίων τούβλινο κτίριο έμενε ως υπενοικιαστής μιας υπενοικιάστριας, ήταν, με άλλα λόγια, ένας υπο-υπενοικιαστής. Σίγουρα θα υπήρχαν κι άλλες περιπτώσεις υπενοικίασης στην τουλάχιστον εκατονταετή ιστορία ενοικιάσεων αυτού του κτιρίου, έναν χαλαρό ιστό από αυτοσχέδια, συχνά χειρόγραφα απλώς συμβόλαια, καταλόγους απογραφής εξοπλισμού διαμερισμάτων ή συμφωνίες άτυπες για τη χρήση του υπογείου και άλλες δεσμευτικές σχετικά με τη χρήση της τουαλέτας, πράγματα που δε θυμόταν πια κανείς. Μακριά από τις υπηρεσίες στέγασης και τις διαδικασίες τους περί κεντρικής διάθεσης, αναπτύχθηκαν με τα χρόνια ολόκληρα γενεαλογικά δέντρα για τις συνθήκες υπενοικίασης, αλλά ύστερα

από δύο γενιές ενοικιαστών τα πρόσωπα των παλαιότερων ενοίκων άρχιζαν κιόλας να ξεχνιούνται. Γι' αυτούς οι νυν ενοικιοι πολύ σύντομα δεν ήξεραν παρά τα ονόματά τους, που στοιβάζονταν σε γραμματοκιβώτια και πόρτες, όμοια με τα ξεθωριασμένα, καταγδαρμένα αυτοκόλλητα με θυρεούς μακρινών πόλεων πάνω σε πολυταξιδεμένη αποσκευή. Ναι, έτσι είναι, σκέφτηκε ο Εντ, μέσα σε διαμερίσματα μονάχα ταξιδεύουμε στον κόσμο, σαν αποσκευές που γερνούν.

Όλη μέρα τριγυρούσε ασυναίσθητα σχεδόν στην πόλη. Η τρομάρα αντιβούιζε ακόμη στο κεφάλι του, και εκείνος ένιωθε ντροπή, κάτι που κατά κάποιον τρόπο είχε να κάνει με το ερώτημα αν είχε πηδήσει ή όχι.

Στεκόταν ακόμη μπροστά στην πόρτα του. Πάνω στο ξύλο της, που ήταν περασμένο ένα χέρι γκριζα μπογιά, συνωθούνταν πλαστικά και τσίγκινα ταμπελάκια, μια μικρή αγέλη. Έφερε στον νου του τη ράβδο πεζοπορίας του παππού του, που από τη λαβή ως το μυτερό της άκρο ήταν στολισμένη με τα ασημένια ή χρυσόλαμπρα εμβλήματα ξένων τόπων. Αργότερα το μπαστούνι χρησίμευσε στον παππού του ως δεκανίκι. Όταν ο Εντ ήταν παιδί, από την προσχολική ηλικία κιόλας, άρα την εποχή των μεγαλύτερων εξερευνητικών ταξιδιών, ήταν γι' αυτόν γνήσια απόλαυση να γλιστρά το δάχτυλό του πάνω από τα μικρά, γυαλιστερά μεταλλικά πλακίδια, από τη μύτη ως τη λαβή του μπαστουριού και πάλι πίσω, ξανά και ξανά, πέρα δώθε. Αισθανόταν την ψυχρή επιφάνεια των θυρεών και θωπεύοντας τα ξένα μέρη τα συλλάβιζε όσο καλύτερα μπορούσε, ενώ ο παππούς του τον διόρθωνε:

«Ά-α-σ-ν. Ασν!»

«Μ-μμ-με-με-τς, Μέετς».

«Σσ-σσ-σστ-σστουου, σσττουουττ, σστουττ...».

«Κ-Κ-Κόοοοπ-εν-Κόοοοπ-εν-...»

Το Άαχεν ή η Κοπεγχάγη ήταν λέξεις για μέρη που φαι-

νόταν να βρίσκονται σε ένα είδος επέκεινα, σίγουρα πάντως σε μια παράξενη μακρινή χώρα. Η ύπαρξή τους ήταν το λιγότερο αμφίβολη. Για κάποιον περίεργο λόγο ο Εντ διατηρούσε ακόμη τις αμφιβολίες του, παρότι ήξερε πολύ καλά ότι υφίστανται. Στο τέλος τα εμβλήματα έκαναν ξένη την οικεία μορφή του παππού και παραγκώνισαν τον ίδιο τον γέροντα σε κάποια μακρινή χώρα, σε μια εποχή του παρελθόντος, που δεν έβρισκε πια σύνδεση με το παρόν. Το ίδιο συνέβη με τους Στένγκελ, Κολπάκι, Αουγκενλός και Ρουστ – αυτά ήταν τα ευανάγνωστα ακόμη ονόματα στην πόρτα του Έντγκαρ. Σε ένα κομμάτι χαρτί πάνω από το πόμολο υπήρχε το δικό του όνομα. Το όνομα κάτω απ' αυτό είχε σβηστεί με επιμέλεια, αλλά για τον Εντ είχε μείνει ορατό ακόμη και στο απόλυτο σκοτάδι, ακόμη και χωρίς το χαρτί και χωρίς την πόρτα. Τότε είχε γράψει με μολύβι, και το χαρτί, που στο μεταξύ ζάρωνε και είχε πάρει να κιτρινίζει στις άκρες του, το είχε κολλήσει προσεκτικά.

«Η πολυταξιδεμένη μου πόρτα» ψιθύρισε ο Εντ και γύρισε το κλειδί στην κλειδαριά.

Από τη μια μεριά κυριαρχούσε η παντοδυναμία των υπηρεσιών και το αυστηρό όργανο της *Κεντρικής Διεύθυνσης Στέγασης*, από την άλλη κανείς σε όλο το κτίριο δεν ήξερε πού μπορεί να είχαν πάει οι Στένγκελ, Κολπάκι, Αουγκενλός και Ρουστ, ούτε καν αν ζούσαν – πράγμα που ο Εντ είχε αρχίσει να θεωρεί καλό οiwνό.

Άνοιξε το ντουλάπι της κουζίνας και διέτρεξε με το βλέμμα τις πενιχρές του προμήθειες σε τρόφιμα. Τα πιο πολλά τα πέταξε στα σκουπίδια. Ακολουθώντας μια παρόρμηση της στιγμής, ξεμαντάλωσε το πορτάκι της στόφας. Έπιασε το ντοσιέ με τις σημειώσεις των μαθημάτων της τελευταίας εβδομάδας, το έχωσε στο άνοιγμα της στόφας και του έβαλε φωτιά. Άρπαξε καλά. Πήρε ένα άλλο ντοσιέ κι άλλο ένα,

στην τύχη πιο πολύ. Το δωμάτιο ζέστανε γρήγορα, τα πυρότουβλα τσιτσίρισαν. Πήρε από το ράφι το γκριζο μαρμαρογραφημένο κλασέρ με τις πρώτες απόπειρες γραφής του και το απίθωσε στο ταψί της στόφας. Ύστερα από λίγο το ξανάβαλε στη θέση του κι άνοιξε το παράθυρο. Ήταν μια δοκιμή.

Πέρασε όλη τη μέρα συγυρίζοντας το σπίτι του, ταξινομώντας βιβλία, ντοσιέ και σκόρπια φύλλα – τα έβαλε όλα σε μια κάποια τάξη, σαν να επρόκειτο για τα κατάλοιπά του. Σίγουρα, το παρατήρησε κι ο ίδιος, με ορισμένα πράγματα ήταν ιδιαίτερα συνδεδεμένος, «όμως μονάχα επειδή θες να φύγεις» ψιθύρισε ο Εντ. Έκανε καλό κάπου κάπου να σπρώχνει το ξέφτι μιας χαμηλόφωνης μισοτελειωμένης φράσης στις πυρωμένες στάχτες, για να μη σβήσει ολότελα η ασθενική εστία της παρουσίας του.

Ο Μάθιου έλειπε.

Μάθιου.

Το επόμενο πρωί έβγαλε το συρταρωτό δοχείο της στάχτης από τη στόφα και το πήγε ως τον σκουπιδοτενεκέ, καλυμμένο με ένα πανί, ώστε οι λεπτές μελανές νιφάδες της στάχτης να μην παρασυρθούν από κάποιο ρεύμα και πέσουν κάτω – έτσι τον είχε μάθει ο πατέρας του. Ο Εντ από τα δέκατα γενέθλιά του είχε γίνει ένα από εκείνα τα παιδιά που κυκλοφορούσαν με κλειδιά περασμένα στον λαιμό τους* κι έμεναν αρκετές ώρες μόνα στο σπίτι· όταν νωρίς το απόγευμα γύριζε μόνος από το σχολείο έπρεπε ν' ανάψει τη χτιστή σόμπα με τα πλακάκια. Μαζί με την τήρηση της τάξης στην αποθήκη του υπογείου και το στέγνωμα των πιάτων, η

---

* Schlüsselkinder. Ενώ στη Δυτική Γερμανία ο όρος Schlüsselkind είχε αρνητική χροιά, στη ΛΔΓ –λόγω της παροχής στο σύνολο των σχολείων υπηρεσίας φύλαξης– θεωρούνταν αύξηση γοήτρου από πολλά παιδιά να μπορούν να γυρίζουν μόνα τους στο σπίτι μετά το σχολείο. (Σ.τ.Μ.)

σόμπα ανήκε στα «μικρά του καθήκοντα» – μια έκφραση της μητέρας του. Σχεδόν για όλα όσα τον αφορούσαν εκείνη χρησιμοποιούσε τύπους σμίκρυνσης: «μικρά καθήκοντα», «μικρά χόμπι», «εσύ κι η φιλεναδίτσα σου». Τέτοια πράγματα τριγύριζαν σαν δαιμόνια στο μυαλό του Εντ (κι ένιωθε τη θέρμη της σύγχυσης στο μέτωπό του) όταν αποφάσισε να μην ενημερώσει κανέναν απολύτως. Ο Έντγκαρ Μπέντλερ το είχε πάρει απόφαση να εξαφανιστεί, μια φράση σαν από μυθιστόρημα.

Έπεσε στα γόνατα και σκούπισε γύρω από τη σόμπα. Καθάρισε το πάτωμα – το θαμπό καφεκόκκινο χρώμα του γυάλιζε. Οι χιλιοπατημένες ακμές των αρμών και τα γυμνά φαγωμένα σημεία γίνονταν μαύρα. Τα μαύρα σημεία είχαν απορίες. Γιατί να μην πηδήσει; Τι γύρευε πια εδώ; E; E; O Εντ προσπάθησε να μην κάνει καμία λάθος κίνηση, κάποιον ατόπημα, και φύλαξε με προσοχή τον κουβά στη θέση του. Ένιωθε κιόλας παρείσακτος, ξένος σε μια παλιά, άλλοτε δική του ζωή, σαν ένας άνθρωπος ανέστιος. Άκουσε βήματα έξω απ' την πόρτα, κράτησε την αναπνοή του. Γλίστρησε αθόρυβα στην κουζίνα, πήρε το Μέγκαλακ* από το ντουλάπι και ήπιε. Ήταν ένα είδος ρευστού ασβέστη που κάλυψε μ' ένα λευκό επίχρισμα τις βλεννογόνους του· από τα πρώτα εφηβικά του χρόνια το στομάχι του μάζευε περισσότερα οξέα απ' ό,τι έπρεπε.

Αργά το απόγευμα πια έπιασε να φτιάχνει την τσάντα του. Διάλεξε μερικά βιβλία, μαζί μ' αυτά και το υπερμέγεθες καφετί σημειωματάριό του, που το είχε χρησιμοποιήσει σποραδικά σαν ένα είδος ημερολογίου. Ανοικονόμητο, καθόλου πρακτικό, ήταν όμως δώρο της Γ. Την κουβέρτα του Μάθιου και το δοχείο του που βρομοκοπούσε τα πήγε κάτω στην αυλή. Ένα σπασμένο παράθυρο, μια στιγμή δισταγμού, κι

---

* Megalac: φάρμακο σε υγρή μορφή για τις καούρες. (Σ.τ.Μ.)

ύστερα τα έριξε όλα μαζί στο σκοτάδι της αποθήκης των καημών.

Σε ένα κουτί παπουτσιών με καρτ ποστάλ και ρυμοτομικά σχέδια διάφορων πόλεων βρήκε έναν παλιό χάρτη των ακτών της Βαλτικής Θάλασσας. Κάποιος είχε υπογραμμίσει με χάρακα τα ονόματα ορισμένων τοποθεσιών και με μπλε μελάνι είχε πατήσει από πάνω την ακτογραμμή. «Είναι πιθανό, πολύ πιθανό μάλιστα, Εντ, να ήσουν εσύ αυτός» μουρμούρισε ο Εντ. Πράγματι, δεν μπορούσε να θυμηθεί πώς είχε βρεθεί ο χάρτης στη συλλογή του, ίσως από τους μικρούς θησαυρούς του πατέρα του.

Για αποχαιρετισμό θέλησε να βάλει ν' ακούσει μουσική, μια σιγανή, πολύ σιγανή μουσική. Για λίγο στάθηκε σάμπως να είχε χάσει κάθε αίσθηση της πραγματικότητας μπροστά στη στόφα, προτού συνειδητοποιήσει ότι ο δίσκος βινυλίου δεν μπορούσε να παίξει πάνω στο μάτι. Ότι η εστία της στόφας δεν ήταν το πλατό του πικάπ.

Το τελευταίο πράγμα που έκανε ο Εντ προτού εγκαταλείψει το σπίτι του επί της οδού Βόλφστρασε ήταν να ξεβιδώσει τις ασφάλειες από τον πίνακα του ρεύματος και να τις τοποθετήσει στη σειρά πάνω στον μετρητή: μια ακριβή αυτόματη ασφάλεια με κουμπί και δυο πιο παλιές, γκριζαρισμένες ήδη ασφάλειες από πορσελάνη. Για λίγα δευτερόλεπτα συγκεντρώθηκε στη γυαλιστερή ρόδα του μετρητή. Καθώς οι λεπτές αυλακώσεις της ροδίτσας σε υπνώτιζαν, δεν ήξερες ποτέ στα σίγουρα αν έστεκε πράγματι ακίνητη. Ο Εντ θυμήθηκε πως όταν ήταν δεκατριών δεκατεσσάρων χρονών η μητέρα του τον έστειλε πρώτη φορά στο κλιμακοστάσιο για να αλλάξει μόνος του μια ασφάλεια. Οι θόρυβοι της πολυκατοικίας κι ο υπόκωφος αντίλαλός τους, οι ομιλίες από το διπλανό διαμέρισμα, ένα βήξιμο από τον επάνω όροφο, το κουδούνισμα των πιατικών – ο κόσμος αυτός βρισκόταν αιώνες πίσω στον χρόνο, τότε που έβαλε στην άκρη την

παλιά ασφάλεια κι ο φόβος του πήρε τη μορφή ακατανίκητου πειρασμού. Είδε πώς αργά αλλά ακάθεκτα τέντωνε τον δείκτη του και τον έχωνε μες στην αδειανή, γυαλιστερή υποδοχή. Ήταν η πρώτη φορά που το είχε νιώσει τόσο καθαρά: Κάτω από την επιφάνεια, πίσω από τη ζωή μ' έναν τρόπο, κυριαρχούσε ένας αένας δελεασμός, μια ασυναγώνιστη προσφορά. Χρειαζόταν μια ακλόνητη απόφαση για να γυρίσει κανείς την πλάτη και να φύγει, και αυτό ακριβώς έκανε ο Εντ εκείνη τη μέρα.

Έσπρωξε το κλειδί κάτω από το χαλάκι. Στο πορτάκι του γραμματοκιβωτίου του είχε σπρώξει απλά τον τσίγκο να μαγκώσει – σε περίπτωση ανάγκης μπορούσε πάντα να υπολογίζει στους Μπουνέζους.

Το ξενοδοχείο στον σταθμό

Πριν ακόμη κατέβει από το τρένο μύρισε τη θάλασσα. Το ξενοδοχείο στον σταθμό το ήξερε από τα παιδικά του χρόνια (αναμνήσεις του μοναδικού ταξιδιού τους στη Βαλτική). Ήταν απέναντι ακριβώς από τον σιδηροδρομικό σταθμό, ένα μεγάλο κτίριο, μια όμορφη ατραξιόν με έρκερ που σχημάτιζαν στρογγυλούς πυργίσκους και ανεμοδείκτες όπου οι αριθμοί των χρονολογιών είχαν αρχίσει να θρυμματίζονται.

Άφησε να περάσουν μερικά αυτοκίνητα, δίσταζε. Δεν είναι καλή ιδέα, ειδικά αν λάβεις υπόψη τα έξοδα, έλεγε ο αντίλογος μέσα του. Από την άλλη μεριά, δεν είχε νόημα να φτάσει στο νησί απόγευμα, γιατί τότε μάλλον δε θα έμεινε αρκετός χρόνος για να βρει εγκαίρως κατάλυμα – αν έβρισκε ποτέ. Είχε πάνω του γύρω στα εκατόν πενήντα μάρκα. Με καλή διαχείριση θα μπορούσε να περάσει τρεις, ίσως και τέσσερις εβδομάδες. Ενενήντα μάρκα είχε αφήσει στον λογαριασμό του για τα εμβάσματα του ενοικίου – θα έφταναν

ως τον Σεπτέμβρη. Αν ήταν τυχερός, κανείς δε θα ενοχλού-
 νταν από την εξαφάνισή του. Μπορούσε κάλλιστα να είναι
 άρρωστος. Σε τρεις εβδομάδες ξεκινούσαν οι διακοπές του
 εξαμήνου. Στους γονείς του είχε στείλει κάρτα. Για εκείνους
 βρισκόταν στην Πολωνία, στο Κατόβιτσε, στο λεγόμενο Διε-
 θνές Φοιτητικό Καλοκαίρι,* ακριβώς όπως και την προηγού-
 μενη χρονιά.

Ο πάγκος της ρεσεψιόν είχε ασυνήθιστα μεγάλο ύψος κι
 ήταν άδειος, σαν να είχε περάσει μια σκούπα από πάνω του,
 δεν είχε ούτε χαρτιά ούτε κλειδιά. Αλλά και πάλι, τι ήξερε
 ο Εντ από ξενοδοχεία... Την τελευταία στιγμή αναδύθηκαν
 τα κεφάλια τριών γυναικών, ανισόπεδα σαν τα έμβολα τε-
 τράχρονου κινητήρα, το τέταρτο μπουζί του οποίου δεν είχε
 δώσει σπινθήρα. Αδύνατον να υπολογίσει κανείς με μεγα-
 λύτερη ακρίβεια από πόσο μεγάλο βάθος είχαν αίφνης έρθει
 στην επιφάνεια οι ρεσεψιονίστ. Μπορεί ο ψηλός πάγκος να
 συνδεόταν με κάποιο πίσω δωμάτιο ή οι γυναίκες, με τα
 χρόνια, να είχαν συνηθίσει απλώς να παραμένουν όσο το
 δυνατόν περισσότερη ώρα υπό κάλυψη, στην ησυχία τους,
 πίσω από το σκούρο καπλαντισμένο φράγμα τους.

«Καλημέρα, θα...»

Η φωνή του ακουγόταν άτονη. Παρότι ήταν μόνος στο
 βαγόνι δεν είχε καταφέρει να κοιμηθεί. Μια στρατιωτική
 περίπολος, πιθανότατα από κάποιο προκεχωρημένο φυλάκιο
 των συνόρων, είχε κατασχέσει τον χάρτη του της Βαλτικής.
 Το τρένο σταμάτησε πολλή ώρα στο Άνκλαμ, εκεί θα πρέπει
 να επιβιβάστηκαν κι εκείνοι. Μετάνιωνε που δεν του ήρθε

---

* Internationaler Studentensommer: Εθελοντικά θερινά προγράμματα
 εργασίας επ' αμοιβή για φοιτητές, στον αγροτικό τομέα, στη βιομηχανία
 κ.ο.κ. Στο πλαίσιο αυτών, προσκαλούνταν και σπουδαστές από άλλες
 χώρες. Στόχος ήταν να εδραιωθεί ο «δεσμός προς την εργατική τάξη».
 Ταυτόχρονα καλύπτονταν οι κενές θέσεις, λόγω των θερινών διακοπών
 και του αυξημένου όγκου εργασίας στη συγκομιδή της σοδειάς. (Σ.τ.Μ.)

να πει κάτι πιο έξυπνο πέρα από το ότι βασικά δεν ήταν δικός του ο χάρτης κι ότι επομένως δεν μπορούσε να ξέρει γιατί συγκεκριμένες τοποθεσίες ήταν υπογραμμισμένες και συγκεκριμένες ακτογραμμές μαρκαρισμένες με μπλε μελά-νι... Ξαφνικά η φωνή του τον είχε προδώσει· αντί γι' αυτήν ακουγόταν εκείνο το βουητό στο μυαλό του, ο Μπρόκας, ο Αϊχεντόρφ και ο Τρακλ, που ηχούσε ακατάπαυστα και πιο αμείλικτα απ' όλους με τους στίχους του τους καμωμένους από φυλλώματα και καφέ χρώμα· ο Εντ αναγκάστηκε να πιάσει το κεφάλι του. Κι ήρθε η αιφνίδια χειρονομία: Με μια αντανακλαστική κίνηση ένας από τους στρατιώτες σήκωσε το πολυβόλο του.

Στο τέλος ο Εντ μάλλον για τύχη έπρεπε να μιλήσει που τον άφησαν να μείνει εκεί. «Μυστήριος τύπος» μουρμούρισε ο στρατιώτης με το καλάσνικοφ έξω στον διάδρομο. Ίδρωτας είχε λούσει το μέτωπο του Εντ, ενώ έξω τα χωράφια, το μαύρο χορτάρι, γλιστρούσαν κατά μήκος του αναχώματος των σιδηρογραμμών.

«Έχετε κάνει κράτηση;»

Πρώτη φορά στη ζωή του έπιασε δωμάτιο. Το περίεργο ήταν ότι το πράγμα πήγε καλά. Ο Εντ έλαβε ένα μακροσκελές έντυπο από ματ χαρτί με τραχιά επιφάνεια. Του ζητήθηκε το διαβατήριό του. Ενώ έσυρε με δυσκολία τον αγκώνα του πάνω από τον ψηλό πάγκο κι άρχισε να συμπληρώνει με αγκυλωμένο καρπό το έντυπο, οι ρεσεψιονίστ ξεφύλλιζαν εκ περιτροπής το διαβατήριο. Σε μια στιγμή παραλογισμού ο Εντ φοβήθηκε ότι στο μεταξύ η κρυφή του αναχώρηση μπορεί να είχε καταχωριστεί αυτόματα, πίσω πίσω, σε μια από τις κενές σελίδες, κάτω από τις «Θεωρήσεις Βίζας» και τις «Αναχωρήσεις - Αφίξεις». Άνευ αδείας απουσιάζων – ήδη από τότε που έκανε το στρατιωτικό του υπήρχε αυτή η μικρή ολέθρια σφραγίδα, η οποία επέσυρε ένα σωρό ποινές.

